

Kríza povolání a nevyhnutnosť integrálneho skúmania súcosti kandidátov pre formáciu do kňazstva

---

Marek Forgáč

Na jednej strane vnímame, že v západnej civilizácii (v Európe a v Severnej Amerike) je v mnohých krajinách počet kňazských povolání alarmujúco nízky. Tento stav by mohol vytvárať podvedomý tlak na to, aby diecézni biskupi a predstavení kňazských seminárov či rehoľných spoločenstiev boli naklonení prehliadnuť aj určité osobnostné nedostatky u prípadných kandidátov do formácie, aby boli negatívne dopady aktuálnej situácie umenšené. Niektoré štúdie však poukazujú na to, že hoci počet záujemcov o kňazské povolanie klesá, tak isto aj odchody z kňazského stavu alebo už z formačného procesu naďalej pretrvávajú.¹ Preto je potrebné zohľadňovať nielen aktuálnu súcosť pre kňazské povolanie a s tým spojený formačný proces, ale aj schopnosť vytrvalosti v tomto povolaní.² Na druhej strane je zrejmé, že súčasná generácia mladých ľudí uvažujúcich o duchovnom povolaní je z psychologického hľadiska oveľa krehkejšia a zraniteľnejšia, čo vyžaduje dôkladnejšie skúmanie súcosti pre formáciu ku kňazstvu.

1. SPOLOČENSKÝ KONTEXT A POŽIADAVKY ZO STRANY CIRKVI

V nedávnej minulosti masovokomunikačné prostriedky venovali veľa negatívnej pozornosti Katolíckej Cirkvi a to z dôvodu vážnych nedostatkov v živote katolíckeho kleru.³ Niektorí odborníci, pozerajúc

---

¹ Dean R. HOGE, *The First Five Years of the Priesthood: A Study of Newly Ordained Catholic Priests*, Collegeville, MN: Liturgical Press, 2002, s. 1–8; Hessel J. ZONDAG, „Involved, loyal, alienated, and detached. The commitment of pastors,” *Pastoral Psychology* 49 (2011): 311–323.

² Stephen J. ROSSETTI, *The Joy of Priesthood: A Study of the Psychological and Spiritual Health of Priests*, Notre Dame, IN: Ave Maria Press, 2011, s. 12–21.

³ Thomas G. PLANTE – Marcus T. BOCCACCINI, „A Proposed Psychological Assessment Protocol for Applicants to Religious Life in the Roman Catholic Church,” *Pastoral*

sa na problematiku zo svojho úzkeho pohľadu tvrdia, že od Druhého vatikánskeho koncilu možno sledovať proces takzvanej „demytologizácie“ Cirkvi, kňazov a rituálov, s čím súvisí zmenšenie glorifikovaného postavenia katolíckeho kléru, čo má za následok zníženú atraktivnosť tohto povolania a z tohto dôvodu aj nižší počet kandidátov.⁴ Do istej miery s tým súhlasia aj autori, ktorí majú skúsenosti s prácou na poli kňazských povolaní a zároveň tvrdia, že toto nesprávne chápanie katolíckeho kňazstva ako glorifikovaného postavenia neoslovuje potenciálnych kandidátov. Kňazstvo je totiž viac povolanie k službe než status.⁵ Nové *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* z roku 2016 pri téme o kňazskej identite uvádza, že budúci kňazi majú byť vychovávaní takým spôsobom, aby neupadli do „klerikalizmu“ a aby nestavali svoj život na tom, čo je populárne, pretože to spôsobuje nevhodnosť na vykonávanie služby a vedie k tomu, že sa Cirkev chápe ako obyčajná ľudská inštitúcia.⁶

Na rozdiel od predchádzajúcich generácií, kedy sa do kňazských seminárov hlásila viac homogénna populácia, dnešní kandidáti sú charakteristickí značnou diverzitou. Nejde iba o rozdielnosť v osobných kvalitách či v úrovniach zrelosti, ale v niektorých prípadoch aj o kultúrne rozdielnosti. Pri hodnotení súcosti kandidátov je potrebné vziať do úvahy všetky kultúrne, generačné, výchovné aj rodinné rozdielnosti a správne posúdiť, ktoré z nich sú výhodami a ktoré zasa nedostatkami a teda jednoducho indikujú potrebu plnšieho rastu či zrelosti. *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* z roku 2016 už aj z týchto dôvodov

---

Psychology 46 (1998): 363–372. Michael J. Bemi na Sympóziu o sexuálnom zneužívaní maloletých spomína medzi hlavnými dopadmi súčasnej krízy Cirkvi spočívajúcej v sexuálnych deliktach aj tieto: tieň škandálov dopadajúci aj na dobrých kňazov, rehoľníkov a laikov; sklamanie, strata viery a odchody z Cirkvi; zníženie morálnej autority Cirkvi. Michael J. BEMI, „The True Cost of the Crisis: Piercings to the Heart of the Church,” in *Toward Healing and Renewal. The 2012 Symposium on the Sexual Abuse of Minors Held at the Pontifical Gregorian University*, ed. Charles J. Scicluna – Hans Zollner – David John Ayotte, New York: Paulist Press, 2012.

⁴ Thomas P. DOYLE, „Clericalism, Religious duress, and its Psychological Impact on Victims of Clergy Sexual Abuse,” *Pastoral Psychology* 58 (2009): 223–238.

⁵ Dominick D. HANKLE, „The Psychological Process of Discerning the Vocation to the Catholic Priesthood: A Qualitative Study,” *Pastoral Psychology* 59 (2009): 201–219.

⁶ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, „Dar povolania ku kňazstvu – *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* 2016, 35,” <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/ratio-fundamentalis-institutionis-sacerdotalis> [cit. 20. 4. 2020].

spomína zavedenie propedeutického roka pred začatím reálnej formácie ku kňazstvu.⁷

Uchádzači do kňazského seminára by mali už pred vstupom do seminára dosiahnuť určitý stupeň rastu v oblastiach osobnosti, ktoré menuje dokument *Pastores dabo vobis*: v ľudskej, duchovnej, intelektuálnej a pastoračnej oblasti.⁸ Pri stanovení úsudku o súčnosti kandidátov na kňazskú formáciu sa má používať takzvaný princíp gradualizácie.⁹ Podľa tohto princípu čím vyšší stupeň formácie, do ktorého kandidát vstupuje (napríklad propedeutický ročník, pred-teologické štúdiá, teologické štúdiá), tým vyššia úroveň zrelosti kandidáta sa má očakávať. Teda čím bližšie je kandidát k vysviacke, tým väčší rozvoj kandidáta v daných oblastiach sa očakáva. Princíp gradualizácie naznačuje, že by bolo ne-realistické očakávať od kandidáta na začiatku kňazskej formácie plnú zrelosť vo všetkých požadovaných oblastiach. Princíp gradualizácie však nepopiera, že aspoň minimálna úroveň zrelosti je nevyhnutná pre prijatie do akejkoľvek úrovne formácie ku kňazstvu. Minimálne kvality nevyhnutné pre prijatie kandidáta sa chápu ako hraničné hodnoty alebo absolútne základ.¹⁰

2. OTVORENOSŤ CIRKVI PRE PRÍNOS PSYCHOLOGICKÝCH VIED

Hoci sa v minulosti v prostredí Cirkvi o psychológii a jej vzťahu k teológii hovorilo s určitou rezervovanosťou, Druhý vatikánsky koncil pozitívnym spôsobom zhodnotil prínos iných vedných disciplín v oblasti života Cirkvi a predovšetkým v oblasti formácie k zasvätenému životu.¹¹ A tak sa v druhej polovici dvadsiateho storočia používanie psychologického testovania či hodnotenia spolu s hĺbkovými osobnými rozhovormi postupne stalo bežným. Ešte predtým, už v roku 1936, Thomas Verner Moore, ktorý bol kňazom a zároveň psychiatrom, sa intenzívne zaujímal o vyselektovanie takých kandidátov, ktorí by mohli byť psychotickými

⁷ Tamtiež, 59–60.

⁸ JÁN PAVOL II., „Pastores dabo vobis,” <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/hladat/p/dokumenty-papezov/c/pastores-dabo-vobis> [cit. 10. 8. 2020].

⁹ UNITED STATES CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, „Program of Priestly Formation – 6th Edition, 35–36,” <https://www.usccb.org/beliefs-and-teachings/vocations/priesthood/priestly-formation/upload/ProgramforPriestlyFormation.pdf> [cit. 20. 4. 2020].

¹⁰ Tamtiež.

¹¹ DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, *Gaudium et spes*, 44, Praha: Zvon, 1995, s. 218–219.

osobnosťami. Moore konštatoval, že psychotické osobnosti sú priťahované ku kňazstvu a rehoľnému životu. Taktiež zistil, že u kňazov či rehoľníkov sa problém alkoholizmu vyskytuje trikrát častejšie, ako v bežnej populácii.¹² Preto navrhol určitý postup, ako odhaliť psychologicky pochybných kandidátov, ktorí sa uchádzali o prijatie do formácie ku kňazstvu či rehoľnému životu.

Jezuita William Bier bol pionierom v tejto oblasti v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia. Prepracoval v tom čase najpoužívanjšiu psychologickú dotazníkovú metodiku na zisťovanie psychopatológie – Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI) tak, aby bola kompatibilnejšia s realitami klerického životného štýlu.¹³ Podľa neho psychológia je najlepším príspevkom pri meraní ľudskej stránky duchovného povolania. Podobne aj on konštatoval, že narušené osobnosti sú priťahované do duchovného stavu. Zároveň podotýkal, že psychologické požiadavky v zasvätenom živote sú väčšie ako tie v laickom živote. Preto je nevyhnutné používať psychologické testovanie. Psychologické problémy sú totiž charakteristikou dnešnej doby.

Otvorenosť Cirkvi pre prínos psychologických vied možno vidieť aj v zakladaní oficiálnych akademických inštitúcií. Po Druhom vatikánskom koncile významnú úlohu zohrala takzvaná „Rullova škola“ sústredená na Inštitúte psychológie Gregorovej univerzity v Ríme. Jedným z jej hlavných zameraní je angažovanosť vo formáčnom procese budúcich kňazov ako aj hodnotenie osobností pred vstupom do formáčnych domov.¹⁴ Inštitút psychológie na Saleziánskej univerzite v Ríme mal za svoje počiatky už predtým, hoci viac so zameraním na výchovu ako súčasť Fakulty edukačných vied.¹⁵ Postupne sa inštitucionalizovali aj niektoré praktické formy pomoci vo formáčnom procese a pastoračnom živote ako konzultačné centrá a miesta pomoci (jedným z najznámejších je napríklad Saint Luke Institute v USA).

V súvislosti s neblahým obdobím v Cirkvi, keď sa ukázali mnohé kauzy sexuálneho zneužívania detí, psychologické skúmanie pred vstu-

¹² A. W. Richard SIPE, *Celibacy in Crisis: A Secret World Revisited*, New York: Routledge, 2003, s. 241.

¹³ William C. BIER, „Practical requirements of a program for the psychological screening of candidates,” *Review for Religious* 13 (1954): 13–27.

¹⁴ Základným dielom tejto školy je: Luigi M. RULLA, *Anthropology of the Christian Vocation, Volume I: Interdisciplinary Bases*, Rome: Gregorian University Press, 1986.

¹⁵ ISTITUTO DI PSICOLOGIA – FSE – UNIVERSITÀ pontificia salesiana Roma, „La nostra storia,” <https://psicologia.unisal.it/index.php/chi-siamo-la-storia> [cit. 10. 8. 2020].

pom do formácie sa stalo ešte dôležitejším. V deväťdesiatych rokoch minulého storočia sa hľadali aj také testovacie metodiky, ktoré by mohli predpovedať prítomnosť sexuálneho parafileického správania. Avšak treba povedať, že dodnes neexistuje presvedčivá metóda merajúca hodnoty, ktoré by boli prediktívne v zmysle patologického sexuálneho správania.¹⁶ V takých prípadoch treba skôr hovoriť o integrite osobnosti, kde každý prítomný alebo budúci patologický prvok je súčasťou celej osobnosti a súvisí s mnohými inými patologickými črtami. Mnohé z nich možno odhaliť prostredníctvom bežne používaných metód.

3. OFICIÁLNY POSTOJ CIRKVI K POUŽÍVANIU PSYCHOLOGICKÝCH TECHNÍK PRE SKÚMANIE SÚCOSTI KANDIDÁTOV

V súvislosti s rozvojom psychologických vied a realizáciou formácie ku kňazstvu už v minulosti existovali niektoré explicitné vyjadrenia zo strany Cirkvi. Tu patrí napríklad Motu proprio pápeža Pia XII. *Cum nobis* z roku 1941, kde sa už spomína pomoc psychologických a sociologických vied vo formálnych inštitúciách¹⁷ alebo Apoštolský list pápeža Pavla VI. *Summi Dei verbum* z roku 1963, kde spomína prínos experimentálnej psychológie¹⁸ a viaceré dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu ako aj posynodálna apoštolská exhortácia pápeža Jána Pavla II. *Pastores dabo vobis*.¹⁹ V posledných rokoch bol postoj Cirkvi k danej problematike vyjadrený oficiálnym dokumentom o používaní psychologických techník pre skúmanie súcosti kandidátov z roku 2008. Prvý náčrt tohto dokumentu vznikol v roku 1998. Už na plenárnom zasadnutí Kongregácie pre katolickú výchovu v roku 1995 sa biskupi a kardináli zhodli, aby sa pripravil návrh s názvom „Používanie psychológie pri prijímaní a vo formácii kandidátov ku kňazstvu a zasvätený život“. Pápež Ján Pavol II. vtedy videl obzvlášť dôležitý vzťah medzi ľudskou a duchovnou formáciou. Preto dával za úlohu kongregácii, aby stanovila kritériá pre používanie

¹⁶ SIPE, *Celibacy in Crisis: A Secret World Revisited*, s. 242.

¹⁷ PIUS PP. XII., „*Cum nobis*,“ http://www.vatican.va/content/pius-xii/la/motu_proprio/documents/hf_p-xii_motu-proprio_19411104_cum-nobis.html [cit. 10. 8. 2020].

¹⁸ PAUL PP. VI., „*Summi Dei verbum*,“ http://www.vatican.va/content/paul-vi/en/apost_letters/documents/hf_p-vi_apl_19631104_summi-dei-verbum.html [cit. 10. 8. 2020].

¹⁹ JÁN PAVOL II., „*Pastores dabo vobis*,“ <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/hladat/p/dokumenty-papezov/c/pastores-dabo-vobis> [cit. 10. 8. 2020].

behaviorálnych vied v procese prijímania a formovania kandidátov pre kňazstvo. Pápež zdôraznil význam týchto vied pri rozlišovaní a rozvíjaní povolania, avšak pripomenul, že aj tieto vedy majú svoje limity a nemôžu prekryť Boží dar a duchovnú inšpiráciu kňazského povolania, ako ani umenšiť úlohu rozlišovania povolania či duchovného vedenia, ktoré sú úlohou vychovávateľov v kňazských seminároch.²⁰ Po mnohých pripomienkach vznikol druhý náčrt, ktorý bol prezentovaný na plenárnom zasadnutí kongregácie v roku 2002. Tam pápež Ján Pavol II. pripomenul, že prínos psychológie je nevyhnutné inkorporovať do procesu rozlišovania povolania, ale má to byť vyváženým spôsobom, aby bola zohľadnená veľká hodnota a úloha duchovného sprevádzania.²¹

V roku 2008 bolo Kongregáciou pre katolícku výchovu publikované *Usmernenie na využívanie psychologických kompetencií pri prijímaní a formácii kandidátov na kňazstvo*. Usmernenie konštatuje, že pre správne hodnotenie osobnosti kandidáta môže odborník (teda psychológ, psychiatr a pod.) v procese prijímania do formácie použiť psychologický rozhovor alebo psychologické testy.²² Odborníci, ktorí majú na starosti psychologickú pomoc v procese prijímania kandidáta do formácie, nemôžu patriť do formačného tímu. Zároveň by okrem odborných zručností mali disponovať kompetenciami v oblasti rozlišovania povolania, čo si vyžaduje spájanie profesionality s múdrosťou Ducha. Už v týchto slovách sa naznačuje integrovanie dvoch zručností v osobe odborníka – profesionálna zručnosť v oblasti psychológie a profesionálna zručnosť v oblasti duchovného života. Usmernenie ďalej podotýka, že takí odborníci majú byť inšpirovaní kresťanskou antropológiou.²³ Pohľad odborníka pri skúmaní vhodnosti kandidáta do formácie ku kňazstvu má byť v súlade s kresťanským konceptom pohľadu či už na kňazstvo a celibát, či na samotnú ľudskú osobu a na jej sexualitu.

Dokument Kongregácie pre katolícku výchovu ďalej spomína, že v procese prijímania kandidátov do formácie ku kňazstvu by malo ísť

²⁰ Len SPERRY, „Psychology’s contribution to the Church,” in *The Inner Life of Priests*, ed. Gerard J. McGlone – Len Sperry, Collegeville, Minnesota: Liturgical Press, 2012, s. 30–43.

²¹ Tamtiež, s. 30–43.

²² KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, „Usmernenie na využívanie psychologických kompetencií pri prijímaní a formácii kandidátov na kňazstvo, 5,” <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/usmernenia-na-vyuzivanie-psychologickych-kompetenci-pri-prijimani-a-formacii-kandidatov-na-knazstvo> [cit. 20. 4. 2020].

²³ Tamtiež, 6.

predovšetkým o pomoc odborníka na diagnostickej úrovni. Spomínajú sa tu aj konkrétne problémy, ktoré môžu prekážať na ceste formácie ku kňazstvu a ktoré je nevyhnutné identifikovať:²⁴ prílišná citová závislosť, nekontrolovateľná agresivita, nedostatočná schopnosť plniť si svoje záväzky a povinnosti a vytvárať vyrovnané vzťahy založené na dôvere, otvorené pre spoluprácu s inými i voči autorite, nejasná alebo ešte neujasnená sexuálna identita. Usmernenie vydané kongregáciou je pomerne konkrétne a zároveň rešpektujúce rôznosť pohľadov či kultúrnych rozdielov. Veľkou výhodou je, že dáva veľmi jasné pravidlá vo veci dôstojnosti osoby človeka, v tomto prípade kandidáta.

4. NEVYHNUTNOSŤ INTEGRÁLNEHO SKÚMANIA VHODNOSTI KANDIDÁTOV PRE FORMÁCIU KU KŇAZSTVU

Je pochopiteľné, že pri skúmaní vhodnosti kandidátov na kňazstvo sú charakteristiky duchovného života najvýznamnejšie. Tento proces sa však nemôže obmedziť iba na duchovný rozmer. Zdá sa preto vhodné, aby jednotlivé dimenzie osoby, ktorá túži po naplnení svojho povolania, boli zhodnotené v jednom ucelenom – integrálnom pohľade. Znamená to, že na skúmanie vhodnosti kandidátov nazeráme správne vtedy, ak rešpektujeme aj prirodzenú antropológiu ako aj nadprirodzenú antropológiu (teda teologickú).²⁵

Pochopiteľne, adekvátny pohľad na človeka sa rodí z integrácie oboch dimenzií. Rulla²⁶ hovorí, že čisto kognitívny prístup ku skúmaniu kresťanského povolania je nedostatočný, pretože by vylučoval dôležité konštitučné prvky osobnosti, ktorými sú emotívno-afektívne a podvedomé komponenty, ktoré môžu veľmi intenzívne ovplyvňovať kognitívnu sféru. Preto je nevyhnutná integrácia týchto dvoch sfér. Človeka nemožno chápať iba v hraniciach čnosti a hriechu, tak ako ho nemožno chápať iba v hraniciach psychopatológie a normálnosti. Medzi týmito dvoma dimenziami existuje ešte iná dimenzia, ktorá vzniká integráciou

---

²⁴ Tamtiež, 8.

²⁵ Marek FORGÁČ, „Psychologicko-antropologické súvislosti dobrovoľníckej služby v súčasnej praxi,“ in *Teória a výskum dobrovoľníckej činnosti v súčasnej praxi*, ed. Jaroslava Kmecová, Warszawa: Humanum, 2014, s. 21–26.

²⁶ RULLA, *Anthropology of the Christian Vocation, Volume I: Interdisciplinary Bases*, s. 85, 89.

oboch, a ktorá vo veľkej miere vplýva na život kresťanského povolania. Tá sa dotýka predovšetkým motivačného systému človeka.

Práve pre hlbšie poznanie, analyzovanie a interpretáciu motivácie kandidáta do formácie ku kňazstvu je nevyhnutné realizovať integrálne skúmanie osobnosti, pri ktorom by sa nielen identifikovali komponenty duchovnej dimenzie, respektíve duchovnej zrelosti na jednej strane a komponenty ľudskej zrelosti, respektíve psychologickkej normálnosti na strane druhej, ale v zjednotení oboch dimenzií by sa prišlo k záveru, do akej miery psychologický život súvisí s duchovným životom kandidáta a ako sa to odráža v jeho (predovšetkým podvedomej) motivácii k životu v kňazstve.

Preto je vhodné, ak sa skúmanie osobnosti kandidáta pred vstupom do formácie ku kňazstvu vykonáva integrálne. To znamená, že ľudská a duchovná dimenzia nie sú násilne oddeľované, ale hľadajú sa ich vzájomné súvislosti. Preto je užitočné, ak túto úlohu vykonáva odborník schopný profesionálne posúdiť obe dimenzie alebo ak ide o samostatných odborníkov z oboch oblastí, aby aspoň toto skúmanie vykonávali vo vzájomnej profesionálnej komunikácii.²⁷ V súvislosti s holistickým prístupom k dimenziám osoby človeka je dôležité pamätať na to, že mnohé psychologické ťažkosti môžu byť spiritualizované a mnohé spirituálne ťažkosti môžu viesť k psychologizácii, teda hľadaniu bežných ľudských vysvetlení.

Osoby s psychologickými ťažkosťami majú tendenciu vyhľadávať náboženské prostredie.²⁸ Preto niektoré náboženské spôsoby správania, ktoré sa na prvý pohľad zdajú ako prejav aktívneho náboženského života, môžu byť podnecované patologickými procesmi v psychike osoby. Ide predovšetkým o krehké a nestabilné typy osôb, ktorým vyhovuje štruktúrované prostredie formačných domov a seminárov. Integrálnym zhodnotením ľudskej a psychologickkej dimenzie kandidáta sú tieto problémy ľahšie identifikovateľné.

Integrálny model má teda za úlohu spojiť viaceré pohľady na osobu kandidáta, aby sa neskúmala iba čisto duchovná rovina, ale aby boli zohľadnené aj iné, predovšetkým ľudské a psychologické charakteristiky osobnosti. Integrálny model preto na jednej strane skúma duchovný rozmer povolania, genézu prežívania Božieho volania v osobe človeka,

²⁷ KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, „Usmernenie na využívanie psychologických kompetencií pri prijímaní a formácii kandidátov na kňazstvo, 6“.

²⁸ SIPE, *Celibacy in Crisis: A Secret World Revisited*, s. 241.

ideál kandidáta a jeho predstavu o kňazskom živote ako aj ďalšie detailné okolnosti praktizovania duchovného života ako je sviatostný život, pastoračné aktivity či bežné vedomosti o kňazskom stave. Zároveň však integrálny model zameriava svoju pozornosť na zisťovanie psychologického stavu kandidáta. V tomto zmysle je nevyhnutné identifikovať, či v psychologickvej rovine kandidáta zisťujeme bežné charakterové vlastnosti alebo či sa tam vyskytujú závažnejšie problémy ako sú napríklad neurózy, poruchy osobnosti alebo v najhoršom prípade aj psychózy. V súčasnosti existujú bežne používané a štandardizované psychodiagnostické metodiky, ktoré sú pomerne presné a spoľahlivé pre zisťovanie určitých psychopatológií.

Cieľom integrálneho modelu však nie je len zachytiť a opísať tieto roviny ľudskej osoby. Odborník alebo skupina odborníkov majú nakoniec vyjadriť a správne interpretovať vzájomný súvis týchto rovín, čo v konkrétnosti znamená vyjadriť, či a nakoľko je prežívané povolanie ku kňazstvu predovšetkým záležitosťou osobného vzťahu človeka k Bohu alebo či a nakoľko ide o psychologické faktory a prvky správania, ktoré podstatne vplývajú na motiváciu a rozhodnutie kandidáta vstúpiť do formácie ku kňazstvu. Práve pokus o zadefinovanie tejto motivácie ku kňazstvu je kľúčovým prvkom integrálneho modelu skúmania vhodnosti kandidátov pre kňazstvo. Rulla, Imoda a Ridick vo svojom rozsiahlom výskume zistili, že vysoké percento kandidátov do formácie pre duchovné povolanie vykazuje nevedomé inkonzistencie alebo nevedomé defenzívne konzistencie.²⁹ V konkrétnosti až u 60 % – 80 % kandidátov v ich výskume popri úprimnej motivácii pre zasvätený život bola identifikovaná nevedomá motivácia pochádzajúca z ich psychologických charakteristík či slabostí, ktoré spôsobovali, že títo kandidáti v podstate túžili po zdanlivom dobre.³⁰

V konečnom dôsledku nejde o to, že všetci kandidáti, ktorí prezentujú takúto motiváciu, nemajú byť prijatí do formácie. Skôr ide o správne a pravdivé poznanie a o ochotu spoznávať seba a pracovať na sebe, čo je cieľom formačného procesu. Integrálny model skúmania vhodnosti kan-

²⁹ Luigi M. RULLA – Franco IMODA – Joyce RIDICK, *Antropologia della vocazione cristiana II – Conferme esistenziali*, Bologna: Edizioni Dehoniane Bologna, 2001, s. 301–303.

³⁰ Na prijatie sviatosti kňazstva totiž nestačí len dobrý úmysel. Okrem iných podmienok, ktoré stanovuje cirkevné právo, sú nevyhnutné aj vedomosti, dobré mravy, osvedčené čnosti a primerané fyzické a psychické vlastnosti – kánon 1029 Kódexu kánonického práva. KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA, *Kódex kánonického práva (Latinsko – slovenské vydanie)*, Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1996, s. 383.

didátov do formácie pre kňazstvo má v konečnom dôsledku definovať, či a do akej závažnej miery existujú v osobe kandidáta popri jeho úprimnej túžbe po povolaní aj iné motivácie, často podvedomé, pochádzajúce z ľudskej roviny a taktiež má stanoviť, či a nakoľko je predpoklad, že táto motivácia môže byť poznávaná, akceptovaná, formovaná a posväcovaná.

Samozrejme, úloha odborníka z odboru psychologických vied má v tomto procese svoje vyhradené miesto. Je dobré, keď sa protagonisti formácie môžu spoliehať na takého odborníka, avšak rozlišovanie povolania prináleží im. Zároveň odborník tohto typu nemôže byť súčasťou formačného tímu.³¹ K tomu je nevyhnutné rešpektovať slobodu kandidáta. Jednak sa vyžaduje jeho písomný slobodný súhlas pre absolvovanie skúmania jeho osobnosti. Taktiež má byť garantovaný jeho slobodný výber medzi expertmi, ktorí spĺňajú stanovené podmienky.³² Po vyhodnotení skúmania má byť samotný kandidát o výsledkoch informovaný ako prvý a len s jeho súhlasom môžu byť informácie poskytnuté tretím osobám, predovšetkým diecéznemu biskupovi, rektorovi seminára a duchovnému vodcovi.³³ Nakoľko odborníci z psychologických vied nepatria do formačného tímu, ktorý je chránený interným fórom, zaobchádzanie s informáciami získanými skúmaním osobnosti kandidátov sa riadi zásadami profesionálneho tajomstva. Ako už bolo spomenuté, osoby z externého fóra môžu mať prístup k týmto informáciám iba s písomným súhlasom samotného kandidáta.³⁴

5. NÁČRT OBSAHU INTEGRÁLNEHO SKÚMANIA VHODNOSTI KANDIDÁTOV DO FORMÁCIE KU KŇAZSTVU

Na zachytenie obrazu osoby kandidáta v pohľade, ktorý integruje jeho duchovnú aj ľudskú rovinu, používame konkrétne nástroje, metódy alebo metodiky. Ich výsledkom sú rôzne popisy, analýzy, informácie

³¹ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, „Dar povolania ku kňazstvu – Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis 2016, 192“.

³² Tamtiež, 194.

³³ Tamtiež, 195.

³⁴ Joseph Marie RUESSMANN – Mary P. J. WILSON, „Canonical Description and History of the Use of the Terms ‚Internal Forum‘ and ‚External Forum‘,“ *Seminary Journal* 15 (2009): 12–22.

vo forme textu, alebo môže ísť o kvantitatívne nástroje, ktorých výsledkom sú číselné parametre. V takom prípade je nevyhnutná správna interpretácia v porovnaní so štandardnými výsledkami. Tento náčrt vyhodnocuje niektoré z nich. Ich rozdelenie bude sledovať štruktúru prirodzenej a nadprirodzenej roviny, teda oblasti duchovnej, duchovno-psychologickej a psychologickej zrelosti.

6. SKÚMANIE DUCHOVNEJ ZRELOSTI

Všetko, čo je duchovného charakteru, je ťažko zmerateľné. Z tohto dôvodu hovoriť o skúmaní duchovnej zrelosti človeka z objektívneho hľadiska má svoje obmedzenia. Vzťah k Bohu, duchovné povolanie, duchovné zážitky a podobné skúsenosti majú v sebe silný subjektívny charakter. Avšak aj v duchovnej oblasti možno hovoriť o určitých faktoch, ktoré sú zistiteľné, overiteľné a porovnateľné. Napríklad pre prijatie kandidáta do formácie sa vyžaduje pravidelné pristupovanie ku sviatostiam a aspoň raz týždenne participovanie na slávení Eucharistie (v nedeľu).³⁵ Už tieto fakty sú do značnej miery overiteľné. Na zachytenie úrovne duchovnej zrelosti kandidáta môžeme použiť pozorovanie „ad hoc“, svedectvo iných osôb, rozhovor alebo formu dotazníka, prípadne iné metódy.

Pozorovanie (extrospekcia) patrí k tým najzákladnejším nástrojom získavania poznatkov. Je to proces úmyselného skúmania objektu s cieľom získať o ňom čo najviac faktov.³⁶ V prípade pozorovania kandidáta do formácie ku kňazstvu ide o priame neštandardizované pozorovanie (teda spontánne pri stretnutiach s ním). Nie je vhodné používať skryté pozorovanie, ale naopak, zúčastnené, keď pozorovateľ je priamo zaangażovaný či už do nejakej spoločnej činnosti alebo do komunikácie či inej formy interakcie.³⁷ Hoci aj z krátkych a bezprostredných stretnutí možno odpozorovať určité formy správania, pozorovanie kandidáta do formácie ku kňazstvu by nemalo byť založené iba na krátkych momentoch stretnutia (napríklad iba na tom, ako sa javí počas stretnutia s komisiou, ktorá ho hodnotí a je poradným orgánom diecézneho biskupa). Skúsený

³⁵ UNITED STATES CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, „Program of Priestly Formation – 6th Edition, 37“.

³⁶ Ray CORSINI, *The Dictionary of Psychology*, New York: Brunner-Routledge, 2002, s. 658.

³⁷ Richard J. GERRIG – Philip G. ZIMBARDO, *Psychology and Life (Sixteenth Edition)*, Boston: Allyn and Bacon, 2002, s. 31–32.

odborník dokáže aj z krátkeho pozorovania na základe svojej intuície vyvodiť určité závery, ale aj v takom prípade ostávajú tieto informácie podnetom alebo domnienkou, ktorá má byť dokázaná inými nástrojmi skúmania. Pri krátkodobom stretnutí sú v pohotovosti mnohé obranné mechanizmy obrany osobnosti, ktoré bránia jej pravdiviejšiemu a hlbšiemu poznaniu. Niektoré kňazské semináre organizujú pre kandidátov pravidelné stretnutia ešte pred samotným rozhodnutím vstúpiť do formácie (napríklad takzvaný „nultý ročník“). Okrem toho, že tieto stretnutia sú príležitosťou pre budúceho kandidáta dôslednejšie prehodnotiť svoje rozhodovanie, sú aj viacnásobnou a dlhšie trvajúcou príležitosťou pre pozorovanie jeho osoby zo strany odborníkov.

Pri získavaní poznatkov z pozorovania kandidáta v oblasti jeho duchovnej zrelosti je možné si všímať celkový obsah jeho duchovných prejavov, formu ich uskutočňovania, spôsob jeho správania pri modlitbe, slávení liturgie (napríklad či nie je prítomné príliš silné pútanie pozornosti na seba), spontánnosť alebo naopak strnulosť jeho náboženských úkonov, úzkostlivosť alebo ľahkovážnosť prístupu k plneniu náboženských povinností, dochvilnosť, otvorenosť alebo uzavretosť pri zdieľaní zážitkov viery. Pozorovateľ si však musí byť vedomý toho, že extrospekcia zachytáva v najväčšej miere navonok pozorovateľné správanie, ktoré je výsledkom mnohých vnútorných procesov a tie sú očiam neviditeľné. Zároveň sa musí vyhýbať chybám pozorovania. Jednou z najvážnejších chýb pri pozorovaní duchovnej zrelosti človeka je neschopnosť rozlíšiť vlastné ťažkosti od ťažkostí pozorovaného objektu. Zúčastnené pozorovanie, ktoré je interakciou s iným človekom, totiž vyvoláva v pozorovateľovi rôzne mechanizmy obrany. V konečnom dôsledku sa môže stávať, že pozorovateľ tak premieta na pozorovaného svoje vlastné ťažkosti a pripisuje mu vlastné nedostatky.³⁸

Svedectvo je ďalšou metódou a v tomto prípade sa chápe ako odporúčanie tretích osôb. V prípade kandidátov do formácie pre kňazstvo sa vo väčšine prípadov vyžaduje svedectvo miestneho farára alebo kňaza, ktorý kandidáta dostatočne pozná. V niektorých prípadoch sa vyžaduje aj svedectvo ďalších osôb.³⁹ Obsah takého svedectva má pochádzať z ex-

³⁸ Mihály SZENTMÁRTONY, *Camminare insieme. Psicologia pastorale*, Milano: San Paolo, 2001, s. 97–100.

³⁹ ST. CHARLES BORROMEO SEMINARY, WYNNWOOD, PENNSYLVANIA, USA, „Application Instructions,“ <https://www.scs.edu/sites/default/files/Application%20Instructions%20for%20Resident%20Seminarians.pdf> [cit. 20. 4. 2020].

terného fóra a nie z interného fóra, ktoré v sebe môže zahŕňať materiú sviatosti zmierenia (čo sa v prípade miestneho kňaza môže pomerne často stávať, keďže môže byť zároveň spovedníkom kandidáta). Obsahom sú predovšetkým informácie o pastoračnej aktivite a zrelosti kandidáta ako aj pozorovania ohľadne osobnostných charakteristík uchádzača.⁴⁰ Svedectvo je zdrojom informácií, ktoré pochádzajú od tretích strán. V tom je zároveň výhoda i nevýhoda. Výhodou je možnosť potvrdenia faktov v rámci takzvanej triangulácie, na základe ktorej je nevyhnutné považovať dáta za objektívne, ak sú potvrdené aspoň troma zdrojmi.⁴¹

Ďalšou metódou je **rozhovor**. V rozhovore s kandidátom je možné preskúmať predovšetkým tri oblasti jeho duchovnej zrelosti: všeobecnú situáciu jeho duchovného života, jeho motiváciu ku kňazstvu a jeho predstavu o kňazskom živote. V prípade zisťovania všeobecnej situácie duchovného života predmetom rozhovoru môžu byť oblasti týkajúce sa genézy povolania a rôznych aktuálnych aktivít súvisiacich s duchovným životom.⁴² Špecifickou oblasťou duchovného života kandidáta je jeho motivácia ku kňazstvu, respektíve motivácia pre vstup do formácie. Mnohé odpovede sú spočiatku veľmi formálne, zvlášť ak má kandidát viac skúseností v duchovnom živote. Postupne sa však dostáva k spontánnejším vyjadreniam. Nakoniec významnou oblasťou, ktorá môže viac napovedať o rozhodovaní kandidáta pre kňazstvo, je jeho predstava o kňazskom živote. Do oblasti predstavy patrí aj reálny pohľad na tri evanjeliové rady, ktoré sú integrálnou súčasťou každého zasväteného života – chudoba, čistota a poslušnosť. Vo všetkých troch prípadoch má kandidát už pred vstupom do formácie byť oboznámený, čo to pre neho znamená a má do značnej miery tieto čnosti vo svojom živote realizovať. Pri všetkých troch oblastiach rozhovoru je potrebné uplatňovať už spomínaný princíp gradualizácie, teda vyžadovať zrelosť adekvátnu v štádiu na začiatku formácie ku kňazstvu.⁴³

⁴⁰ NOTRE DAME SEMINARY, NEW ORLEANS, LOS ANGELES, USA, „Pastor Recommendation Form,“ <https://nds.edu/wp-content/uploads/2013/07/Pastor-Recommendation-Form.pdf> [cit. 20. 4. 2020].

⁴¹ JÁN FERJENČÍK, *Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Jak zkoumat lidskou duši*, Praha: Portál, 2010, s. 246.

⁴² ST. LUKE'S CENTRE, MANCHESTER, UNITED KINGDOM, *Spiritual Questionnaire* (nepublikovaný materiál, archív autora).

⁴³ UNITED STATES CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, „Program of Priestly Formation – 6th Edition, 35–36“.

Na preskúmanie duchovnej a pastoračnej zrelosti sa dajú použiť aj iné metodiky, ktoré sú väčšinou obdobou psychologických metód, avšak sú obsahovo adaptované na duchovnú dimenziu človeka. Z najčastejšie používaných možno spomenúť Opis duchovného zážitku a Zhrnutie evanjelia. **Opis duchovného zážitku** je založený na sebazapozorovaní „ad hoc“, kedy kandidát je požiadaný vykonať si napríklad adoráciu v kaplnke a následne vyhotoviť krátky opis tejto skúsenosti.⁴⁴ Táto metóda patrí medzi tie, ktoré sa stretávajú s častou kritikou. Na jednej strane, takáto technika môže priniesť vzácne informácie o duchovnom živote kandidáta, na druhej strane však ide o výrazné riziko, že samotný priebeh modlitby ako aj jej zachytenie písomnou formou bude ďaleko od autenticity, pretože kandidát bude mať stále na pamäti, že potrebuje vyhotoviť zápis z osobného rozhovoru s Bohom. V psychológii náboženstva sú práve takéto spôsoby skúmania náboženského života kritizované a považované za neobjektívne.⁴⁵ Je na zvážení odborníka, nakoľko je vhodné použiť túto metódu skúmania duchovnej zrelosti kandidáta.

Zhrnutie evanjelia je písomnou technikou. Kandidát vytvorí krátky text na tému evanjeliovej správy. Môže mať na to aj limitovaný čas, aby sa zachytili tie najpodstatnejšie informácie. Kandidát dostane jednoduchú inštrukciu, aby v krátkosti niekomu nezainteresovanému (napríklad neveriacemu) zhrnul podstatu celého evanjelia.⁴⁶ Výsledkom tejto metodiky je krátky text, ktorý sa dá analyzovať pomocou rôznych kritérií, ako je harmónia medzi ziskom a stratou v živote, rozmer spoločensťa a individualizmu a podobne. Pri administrovaní tejto metodiky je vhodné upozorniť na to, že výsledkom nemá byť snaha o teologicky fundovaný text alebo nemá byť prezentácia intelektuálnych poznatkov z oblasti teológie. Cieľom je vyjadriť v skratke to, čo kandidát považuje za osobne najdôležitejšie v zmysle svedectva života.

⁴⁴ ST. LUKE'S CENTRE, MANCHESTER, UNITED KINGDOM, *Spiritual Questionnaire*.

⁴⁵ Peter C. HILL – Ralph W. HOOD, *Measures of Religiosity*. Birmingham (Alabama, USA): Religious Education Press, 1999, s. 9.

⁴⁶ Brenda M. DOLPHIN, *The Values of the Gospel: Personal Maturity and Thematic Perception*, Rome: Pontifical Gregorian University, 1991 (nepublikovaná dizertačná práca).

7. SKÚMANIE DUCHOVNO-PSYCHOLOGICKEJ ZRELOSTI

Duchovnú dimenziu osoby nemožno striktne oddeliť od roviny psychologickkej. Zároveň však nemožno duchovnú rovinu človeka považovať za jeden z psychologických komponentov osobnosti človeka, čo sa v niektorých pohľadoch odborníkov z psychológie stáva. V posledných desaťročiach sa spolu s prudkým rozvojom psychológie náboženstva rozvinulo aj množstvo psychodiagnostických metodík, ktoré sú zamerané práve na duchovnosť alebo religiozitu človeka.⁴⁷ Avšak v týchto prípadoch môže ísť o psychologizáciu, pretože religiózne prejavy sa tam chápu a skúmajú na báze čisto psychologickkej.⁴⁸ V tomto ohľade musí byť každý odborník postavený do pozície skúmania vhodnosti kandidátov pre kňazstvo opatrný. Preto do praktických nástrojov integrálneho modelu v rovine duchovno-psychologickej sú zakomponované tie, ktoré rešpektujú duchovnú rovinu ako primárnu a zároveň úzko prepojenú na psychologickú dimenziu.

Škály predstavy o Bohu sú dotazníkovou metódou na skúmanie predstavy o Bohu. Ide o jeden z mála nástrojov, ktorý je výlučne postavený na báze kresťanskej antropológie a ktorý do seba inkorporuje teóriu vzťahovej väzby⁴⁹ ako aj teóriu objektových vzťahov.⁵⁰ Jeho autorom je katolícky kňaz Richard Lawrence.⁵¹ Výhodou tohto nástroja je, že sa nesnaží zachytiť osobný koncept Boha ako mentálnu či slovníkovú definíciu Boha, ktorú si človek vytvorí na základe štúdia katechizmu alebo čítania kníh. Škály predstavy o Bohu zachytávajú osobný emotívny obraz o Bohu, čiže skôr zážitkové a skúsenostné elementy. Škály predstavy o Bohu boli preložené do slovenského jazyka

⁴⁷ Asi najsystematickejším materiálom, hoci už pomerne dávny, je dielo *Miery religiozity*, kde autori Hill a Hood zozbierali existujúce psychodiagnostické metodiky z oblasti psychológie náboženstva podľa toho, na aké oblasti sa zameriavajú. Peter C. HILL – Ralph W. HOOD, *Measures of Religiosity*, Birmingham (Alabama, USA): Religious Education Press, 1999.

⁴⁸ Marek FORGÁČ, „Psychológia náboženstva alebo náboženstvo psychológie (Kritické zhodnotenie niektorých súčasných trendov v psychológii náboženstva),“ *Nové horizonty*, 2008, č. 4, s. 38–40.

⁴⁹ John BOWLBY, *Attachment and Loss Series*, Vol. 1), New York: Basic Books, 1983.

⁵⁰ Michael St. CLAIR, *Human Relationships and the Experience of God (Object Relations and Religion)*, Eugene (Oregon): Wipf and Stock Publishers, 2004, s. 15–24.

⁵¹ Richard T. LAWRENCE, „Measuring the Image of God: The God Image Inventory and the God Image Scales,” *Journal of Psychology and Theology*, 1997, č. 2, s. 214–226.

a boli adaptované na slovenské podmienky prostredníctvom skúmania pomerne rozsiahlej vzorky mladých ľudí.⁵² Nakoľko ide o dotazník, je tento nástroj ľahko aplikovateľný a rýchlo vyhodnotiteľný.

Nedokončené vety sú zasa adaptáciou projektívneho psychologického testu s názvom *Rotter Incomplete Sentence Blank*.⁵³ Pôvodná testová metodika má 40 viet, ktoré majú uvedené len úvodné slovo alebo niekoľko slov a subjekt ich má dokončiť. Nedokončené vety sú akýmsi testom asociácie slov. Autor tejto metodiky prostredníctvom testovania vypracoval typické alebo štandardné odpovede, ktoré potom porovnával s jednotlivými výsledkami a podľa toho ich skóroval. Táto metodika bola adaptovaná na zisťovanie charakteristík duchovného života kandidátov do formácie.⁵⁴ Spracovanie tejto adaptovanej metodiky sa však už nevykonáva skórovaním, ale jednoduchým analyzovaním textu.

Predstavovanie vlastnej budúcnosti je ďalšou projektívnou metódou na skúmanie duchovnej a pastoračnej zrelosti kandidáta. Techniky tohto spôsobu sa v psychologickom testovaní pomerne často používajú a ich vyhodnocovanie môže byť rôzne. Ide o naráciu vlastnej budúcnosti. Pre použitie v procese hodnotenia zrelosti osobnosti kandidátov do formácie ku kňazstvu existuje štandardizovaná verzia tohto nástroja.⁵⁵

SMS Bohu⁵⁶ je vlastnou projektívnou metodikou, ktorej cieľom je vyjadrenie emócií vo vzťahu k Bohu. Ide o časovo nenáročnú a nekomplikovanú metódu, ktorá zisťuje, aký je osobný vzťah človeka k Bohu najmä v citovej rovine. Inštrukcia je jednoduchá: „Keby ste v tejto chvíli mohli odoslať jednu sms – správu Bohu, čo by ste mu napísali? Môžete použiť najviac 160 znakov.“ SMS – správa je forma bežnej a každodennej komunikácie medzi ľuďmi. Zároveň ide o stručnú komunikáciu, do ktorej chce subjekt pri malom rozsahu vložiť čo najväčší a najdôležitejší obsah. Pri analýze SMS – správ si potom všimame, aké emócie (explicitné alebo implicitné) vyjadruje subjekt smerom k Bohu. Identifikovanie náboženských emócií sa líši podľa autorov. Je možné použiť napríklad rozpozná-

⁵² Marek FORGÁČ, „Psychometric Identification of the Image of God,“ *Studia Theologica* 15, č. 1 (2013): 205–227.

⁵³ Julian B. ROTTER – Michael I. LAH – Janet E. RAFFERTY, *Rotter Incomplete Sentence Blank College Form (Manual)*, New York: The Psychological Corporation, 1950.

⁵⁴ ST. LUKE'S CENTRE, MANCHESTER, UNITED KINGDOM, *Spiritual Questionnaire*.

⁵⁵ Cáit O'DWYER, *Imagining One's Future: A projective approach to Christian maturity*, Roma: Editrice Pontificia Università gregoriana, 2000.

⁵⁶ Marek FORGÁČ, *Vzťahové súvislosti predstavy o Bohu*, Trnava: Trnavská univerzita, 2012 (nepublikovaná dizertačná práca).

vanie týchto základných náboženských emócií: vďačnosť, úzkosť, hnev, úžas a nádej.⁵⁷

8. SKÚMANIE PSYCHOLOGICKEJ ZRELOSTI

Metódy skúmania psychologickej zrelosti sú štandardnými metódami používanými v bežnej praxi. V zmysle výzvy Druhého vatikánskeho koncilu, aby sme boli otvorení pre poznatky iných vedných disciplín, môžeme sa obrátiť k tým psychodiagnostickým nástrojom, ktoré v pomerne presnej miere dokážu identifikovať ľudskú zrelosť kandidáta. Nasledujúce metódy sú vybrané z veľkého množstva existujúcich metód podľa toho, nakoľko sú akceptované ako osvedčené a presné v psychologickej praxi a zároveň podľa toho, nakoľko môžu pomôcť identifikovať ľudskú zrelosť súvisiacu s duchovným povoláním.

K základným metódam patrí **pozorovanie, rozhovor a anamnéza**. V prípade pozorovania platia tie isté pravidlá a zásady, ktoré boli uvedené pri metódach skúmania duchovnej zrelosti. V rozhovore sa zasa odborník zameriava predovšetkým na zaznamenanie údajov osobnej a rodinnej anamnézy. V prípade skúmania vhodnosti kandidátov ku kňazstvu je vhodné použiť pološtruktúrované interview, pri ktorom kontrola nad otázkami odborníka a kontrola nad odpoveďami kandidáta nie je ani príliš vysoká ani príliš nízka.⁵⁸ Rozhovor s kandidátom nemá byť komunikáciou v zmysle voľných asociácií a zároveň nejde iba o formálny rozhovor. Na to, aby kandidát dokázal rozprávať o svojom osobnom povolaní, potrebuje určitú mieru empatie a voľnosti, pretože otázka duchovného povolania sa nedá vtesnať do jednoduchej schémy.

Medzi najznámejšie a najpoužívanéjšie štruktúrované metódy zisťovania psychologickej zrelosti subjektu patrí Minnesotský mnohofázový osobnostný inventár (**Minnesota Multiphasic Personality Inventory – MMPI**).⁵⁹ Ide o štandardizovaný psychologický test na monitorovanie dospelej osobnosti a predovšetkým prítomnosti patológie v psychológii

⁵⁷ Robert A. EMMONS, „Emotion and Religion,” in *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality*, New York: The Guilford Press, 2005, s. 235–252.

⁵⁸ FERJENČÍK, Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Jak zkoumat lidskou duši, s. 246.

⁵⁹ James N. BUTCHER – Carolyn L. WILLIAMS, *Essentials of MMPI-2 and MMPI-A Interpretation*, Minnesota: University of Minnesota Press, 2000.

osobnosti.⁶⁰ Test MMPI bol už vo svojich začiatkoch používaný aj v náboženskom prostredí. Jezuita William Bier bol priekopníkom v monitorovaní seminaristov prostredníctvom MMPI ako aj v jeho adaptovaní na proces formácie.⁶¹ Odvtedy vzniklo niekoľko výskumných štúdií zameraných na používanie MMPI v procese prijímania kandidátov do formácie.⁶² V nedávnej minulosti bola publikovaná štúdia, kde sa test MMPI vyskytol ako súčasť navrhovaného protokolu pre uchádzačov o rehoľný život v Katolíckej Cirkvi.⁶³ Test MMPI bol taktiež v minulosti použitý vo výskume, kde sa prostredníctvom krokovej diskriminačnej analýzy zisťovali hlavné prediktory úspešnosti alebo neúspešnosti formácie ku kňazstvu.⁶⁴

Test MMPI ako aj iné štruktúrované metódy na monitorovanie osobnosti patrí medzi sebahodnotiace dotazníky. To znamená, že osoba odpovedá na položky či otázky podľa toho, ako sama hodnotí seba. V tomto zmysle môžu mať štruktúrované metódy svoje rezervy. Projektívne metódy naopak tým, že nevytvárajú štruktúru (otázka – odpoveď), ale nechávajú priestor subjektu na slobodné vyjadrenie (slovné, písomné, grafické), sú náročnejšie na hodnotenie, ale zároveň môžu odhaliť hlbšiu pravdu o samej osobe. Tieto testové metódy by mali odhaľovať podvedomé motívy, konflikty, túžby i starosti. Obyčajne sú založené na nejasných alebo viacznačných obrazoch, ktoré podnecujú odpovede alebo tvorbu narácie.

Napríklad **Tématický apercepčný test** (Thematic Apperception Test – TAT) spočíva v tom, že subjekt dostane určité obrazy, na ktorých sú

⁶⁰ Karel NETÍK, *The Minnesota Multiphasic Personality Inventory – 2*, Praha: Testcentrum, 2001.

⁶¹ William C. BIER, „A comparative study of a seminary group and four other groups on the MMPI,“ *Studies in Psychology and Psychiatry* 7 (1948): s. 1–107.

⁶² Juan B. LAFARGA, „A Comparative Study of Four Catholic College Groups on the MMPI,“ https://ecommons.luc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2882&context=luc_theses [cit. 20. 4. 2020]; Robert H. SWEENEY, „Testing Seminarists with MMPI and Kuder: A Report of Ten Years of Testing,“ https://ecommons.luc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2896&context=luc_theses&httpsredir=1&referer= [cit. 20. 4. 2020]; Wauck A. LE-ROY, „An Investigation Into the Use of Psychological Tests as an Aid in the Selection of Candidates for the Diocesan Priesthood,“ https://ecommons.luc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1471&context=luc_diss [cit. 20. 4. 2020].

⁶³ Thomas G. PLANTE – Marcus T. BOCCACCINI, „A Proposed Psychological Assessment Protocol for Applicants to Religious Life in the Roman Catholic Church,“ *Pastoral Psychology* 46 (1998): 363–372.

⁶⁴ Daniel J. BAER – James F. MOYNIHAN, „Stepwise Discriminant – Function Analysis of Seminary – Candidate MMPI Scores,“ *The Journal of Psychology* 58 (1964): 413–419.

viacznačné postavy osôb v rôznych situáciách a jeho úlohou je na každý obraz rozpovedať príbeh, ktorý mu pri pohľade na obraz napadne. Autori testu predpokladali, že subjekt takým spôsobom poskytne informáciu o svojej vnútornej dynamike.⁶⁵ Voči používaniu testu TAT (tak ako voči mnohým projektívnym testom) sa v odbornej verejnosti vzniesla kritika, ktorej obsahom bolo to, že TAT je nevedecký a má slabé psychometrické vlastnosti.⁶⁶ Dokázať validitu a reliabilitu testu je v podstate veľmi náročné. Napriek tejto kritike sa TAT pomerne často používa. Uprednostňuje sa vtedy, ak je potrebné skúmať oblasti osobnosti ako sú sny, fantázie, motivácie k povolaniu, rozhodovanie pre partnera a pod.⁶⁷ V procese prijímania kandidátov do formácie je TAT pomerne často používaný. V jednej štúdii realizovanej v Spojených štátoch amerických zistili, že až 40 % formačných inštitúcií používa tento nástroj ako súčasť testovej batérie.⁶⁸ TAT v procese skúmania kandidátov do formácie môže poskytnúť vzácne informácie o podvedomých túžbach, ktoré sa za určitých okolností môžu stávať nesprávnymi motiváciami pri realizovaní duchovných ideálov a teda budú viesť k vykonávaniu zdanlivého dobra.

Rorschach test (Rorschach Inkblot test, Rorschach Inkblot Method – RIM), pomenovaný podľa jeho autora (Hermann Rorschach), je projektívnym testom, pri ktorom subjekt vníma obrazy atramentových machúl, zatiaľ čo sa jeho percepcia zaznamenáva. Tento záznam sa potom analyzuje zložitým a komplexným algoritmickým postupom.⁶⁹ Hlavným cieľom testu je získať informácie o kognitívnych procesoch osoby, modeloch percepcie, osobnostných charakteristikách ako sú motivácie, kognitívne operácie, afektivita, interpersonálne vnímanie, či podvedomé konflikty. Niektorí skeptici považujú Rorschachov test atramentových škvŕn za pseudovedecký a jeho výsledky za nespoľahlivé. Niektorí do-

---

⁶⁵ Henry A. MURRAY, *Thematic Apperception Test*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1943.

⁶⁶ Scott O. LILIENFELD – James M. WOOD – Howard N. GARB, „The scientific status of projective techniques,” *Psychological Science in the Public Interest* 1, č. 2 (2000): 27–66.

⁶⁷ Phebe CRAMER, *Storytelling, narrative, and the Thematic Apperception Test*, New York: The Guilford Press, 2004, s. 25.

⁶⁸ Gerard J. MCGLONE – Fernando A. ORTIZ – Ronald J. KARNEY, „A Survey Study of Psychological Assessment Practices in the Screening and Admission Process of Candidates to the Priesthood in the U.S. Catholic Church,” *Professional Psychology: Research and Practice* 41, č. 6 (2010): 526–532.

⁶⁹ John E. EXNER, *The Rorschach (A Comprehensive System), Volume 1 (Basic Foundations and Principles of Interpretation), 4th Edition*, Hoboken, New Jersey: John Wiley and Sons, 2003.

konca vyzývali na moratórium na jeho používanie. Napriek tomu bolo o Rorschachovom teste publikovaných vyše 2 000 publikácií a doteraz sa teší značnej popularite medzi klinickými aj forenznými psychológmi. Rorschach test je vhodný na zisťovanie závažných psychopatologických javov ako aj na rozpoznávanie podvedomej úzkosti, citovej závislosti, prípadne inteligenčných schopností.⁷⁰ Rorschach test je značne rozšírený a používaný pri hodnotení kandidátov do formácie ku kňazstvu ako aj samotných seminaristov.⁷¹ V čase bolestných káuz sexuálneho zneužívania zo strany katolíckych kňazov sa táto metodika stala ešte vyhľadávanejšou, nakoľko dokáže zachytiť podvedomé motivácie v interpersonálnom živote.⁷²

K nástrojom na skúmanie psychologickzej zrelosti patria aj **inteligénčné testy**. Skúmanie úrovne inteligencie kandidátov do formácie ku kňazstvu je možné uskutočniť z dvoch zdrojov informácií. Ide jednak o dokumenty dokladované samotným kandidátom pred vstupom do formácie (študijné výsledky z predchádzajúcich škôl), jednak je možné monitorovať jeho aktuálne intelektuálne schopnosti prostredníctvom inteligenčných testov. Inteligenčné testy sú súčasťou psychodiagnostických materiálov. Meria sa v nich takzvaný IQ, ktorý je podielom medzi mentálnym vekom kandidáta a jeho fyzickým vekom. V podstate ide o zistenie, aká je miera inteligencie človeka v porovnaní s inými ľuďmi v tom istom veku. Toto porovnanie má svoje kultúrne aj spoločenské okolnosti a môže byť rôzne v jednotlivých krajinách či oblastiach. Používaných inteligenčných testov je mnoho. Pri skúmaní inteligenčnej úrovne kandidátov do formácie ku kňazstvu sa vyžaduje určitá nevyhnutná úroveň (kandidát má overiteľné schopnosti kritického myslenia, schopnosť abstraktne ako aj prakticky uvažovať, schopnosť chápať druhých a efektívne s nimi komunikovať ústnou ako aj písomnou formou).⁷³ Na

⁷⁰ Daniel S. WEISS – Ellen S. KRANTZ, „Psychological Testing,” in *Review of general psychiatry*, ed. Howard H. Goldman, New York: Lange Medical Books/McGraw-Hill, Medical Pub. Division, 2000, s. 151–160.

⁷¹ Philip J. KEDDY – Philip ERDBERG – Sean D. SAMMON, „The psychological assessment of Catholic clergy and religious referred for residential treatment,” in *Pastoral Psychology* 38, č. 3 (1990): 147–159.

⁷² Samuel M. GERARD – David A. JOBES – Peter CIMBOLIC – B. A. RITZLER – S. A. MONTANA, „A Rorschach Study of Interpersonal Disturbance In Priest Child Molesters,” *Sexual Addiction & Compulsivity. The Journal of Treatment & Prevention* 10, č. 1 (2003): 53–66.

⁷³ UNITED STATES CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, „Program of Priestly Formation – 6th Edition, 37”.

druhej strane je treba pamätať, že dostatočná inteligencia negarantuje celkovú zrelosť osobnosti kandidáta. V mnohých prípadoch ani nadpriemerná inteligenčná úroveň nemusí byť zárukou úspešnej formácie, ba naopak, často môže viesť k defenzívnosti a intelektualizácii ako podvedomému mechanizmu obrany.

9. NEDOSTATOK KŇAZSKÝCH POVOLANÍ A NEVYHNUTNOSŤ INTEGRÁLNEHO SKÚMANIA SÚCOSTI PRE FORMÁCIU KU KŇAZSTVU

Pri integrálnom posudzovaní osobnosti kandidáta do formácie ku kňazstvu prirodzene vyvstáva otázka profesionálnych hraníc. Je možné v jednom pohľade alebo dokonca v jednej osobe odborníka spájať viaceré úlohy či profesie? Ak to možné je, tak za akých okolností alebo do akej miery? Existujú niektoré striktné názory, že integrovanie viacerých profesií môže viesť k zníženiu objektívnosti, k chybným úsudkom, možným konfliktom záujmu, k exploatacii objektu skúmania alebo k znejasneniu hraníc medzi vednými disciplínami. Toto všetko by znamenalo zníženú mieru profesionálnosti, ktorú však práve odborníci z pomáhajúcich profesií (ako je kňaz či psychológ) dokážu dobre maskovať a racionalizovať.⁷⁴ Iní autori zasa kritizujú takéto striktné hľadisko a tvrdia, že integrovanie viacerých profesií môže byť výhodou. Je totiž nevyhnutné rozlíšiť medzi prekračovaním hraníc a znásilňovaním hraníc. Prekračovanie hraníc profesií, ak sa deje s vedomím odborníka a je podložené adekvátnym štúdiom a skúsenosťou, môže byť veľmi užitočné a osožné. Znásilňovanie hraníc sa deje vtedy, ak si odborník z jednej profesie nárokuje vynášať závery zasahujúce inú profesiu bez toho, aby mal k tomu adekvátne poznanie a prax.⁷⁵

V podstate práve toto znásilňovanie hraníc medzi profesiami bolo v minulosti jednou z príčin, prečo sa vyskytovali napätia medzi odborníkmi z psychológie a odborníkmi z teológie (respektíve psychológmi či psychiatrami a kňazmi v pastorácii).⁷⁶ Často sa stávalo, že kňazi či teo-

⁷⁴ Patricia KEITH-SPIEGEL – Gerald P. KOOCHEER, *Ethics in Psychology: Professional Standards and Cases*, New York: Oxford University Press, 1998, s. 172–174.

⁷⁵ Thomas G. GUTHEIL – Glen O. GABBARD, „The Concept of Boundaries in Clinical Practice,“ *American Journal of Psychiatry* 150 (1993): 188–196.

⁷⁶ Tonino CANTELMI – Pasquale LASELVA – Silvestro PALUZZI, *Psicologia e teologia in dialogo*, Bolsamo, San Paolo, 2004, s. 10–11.

lógovia si bez toho, aby na to mali príslušné štúdiá a praktické skúsenosti, nárokovali profesionálne sa vyjadrovať k problémom psychického charakteru. Ešte aj v súčasnosti sa stretáme s neodborným zachádzaním kňazov v tejto oblasti. Na druhej strane, psychológovia, psychoterapeuti, či psychiatri často necitlivo pristupovali k otázkam viery u svojich pacientov či klientov. Náboženskú vieru človeka vnímali a vysvetľovali čisto ako psychologickú alebo dokonca psychopatologickú aktivitu. Z oboch strán tak dochádzalo k znásilňovaniu hraníc medzi psychológiou a teológiou, čo sa následne prejavovalo komplikáciami vo vzájomnej komunikácii. U mnohých kňazov vznikali predsudky k používaniu psychologických metód v praxi a u mnohých odborníkov z psychológie vznikali dehonestujúce postoje voči náboženským aktivitám.

Integrácia postojov však nastáva pri jasnom poznaní hraníc vedných disciplín, ktoré je možné iba dôslednou prípravou, akademickým štúdiom a následnou praxou. V takom prípade môžeme prekračovať hranice jednotlivých vedných disciplín či už v tíme odborníkov alebo v osobe jedného odborníka. Dokumenty Cirkvi zaoberajúce sa problematikou vstupu do formácie alebo samotnej formácie jednoznačne vyzývajú k integrovaniu viacerých profesionálnych pohľadov a zároveň zdôrazňujú nebezpečenstvo povrchnosti a neodbornosti.⁷⁷ Čo sa týka užitočnosti poznatkov psychologických vied na pastoračnom poli, svätý Ján Pavol II. pri jednej príležitosti ocenil prácu odborníkov psychológie a psychiatrie pre Cirkev tým, že vyjadril, že je nevyhnutná, ba dokonca urgentná potreba konštruktívneho dialógu medzi týmito vedami a náboženstvom s cieľom „čo najviac osvetliť tajomstvo človeka v jeho plnosti“.⁷⁸ Jeho slová možno naplno aplikovať aj na otázky procesu skúmania vhodnosti kandidátov do formácie ku kňazstvu, pretože v tomto prípade ide skutočne o tajomstvo. Povolanie človeka Bohom je dynamickým aktom, ktorý vždy ostane tajomstvom pre ľudskú myseľ. Avšak je úlohou na to určených osôb, aby toto tajomstvo čo najviac osvetlili v jeho plnosti. A k tomu nám vo veľkej miere môžu pomáhať poznatky iných vied, predovšetkým psychologických, ktoré správnym spôsobom, pri zachovaní odbornosti a precíznosti, môžeme integrovať do uceleného modelu. Ako píše M. Altrichter: „Jednota nepredstavuje zmiešanie hod-

⁷⁷ CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION, „Directives Concerning the Preparation of Seminary Educators, 57, <https://www.usccb.org/beliefs-and-teachings/vocations/priesthood/priestly-formation/upload/preparation.pdf> [cit. 20. 4. 2020].

⁷⁸ CANTELMÍ – LASELVA – PALUZZI, *Psicologia e teologia in dialogo*, s. 27.

nôt, ale skôr pozvanie *Ducha-pre-nás* do otvoreného *psyché-pre-Neho*.⁷⁹ V tomto zmysle nie je dôležitý počet kandidátov, ale predovšetkým poznanie pravdy.

ZÁVER

Psychologické vedy dnes ponúkajú mnoho overených štandardizovaných nástrojov, ktoré môžu byť nápomocné v procese skúmania súcosti kandidátov pre formáciu ku kňazstvu. Vždy však treba mať na pamäti to, že ako každé tajomstvo, tak aj tajomstvo povolania nie je možné absolútne preskúmať. Aj napriek enormnej snahe rozlíšiť a identifikovať Boží hlas v človeku prostredníctvom ľudských vied človek ostáva stať pred dverami nepochopiteľného. Nie je to poznanie, ktoré osvetľuje tajomstvo, ale je to tajomstvo, ktoré osvetľuje poznanie. Človek má možnosť poznávať iba vďaka veciam, ktoré nikdy nespozná.⁸⁰ To ale neznamená, že nie je správne vyvíjať toto enormné úsilie, ktoré je motivované práve príťažlivosťou tajomstva. Kríza povolania sa tak môže stať výzvou pre dôslednejšie hľadanie pravdy v súvislosti s kvalitou osobnosti kandidátov pre formáciu ku kňazstvu.

Vocational Crisis and the Need for Integral Evaluation of the Suitability of Candidates for Priestly Formation

Keywords: Priesthood; Formation; Psychological Assessment; Mystery of Vocation

Abstract: A large number of countries in Western civilization are experiencing a kind of vocational crisis. This may impact superiors to be more tolerant when accepting candidates into seminaries and religious communities. From the psychological point of view, however, the new generation of candidates is extremely diverse, and a profound personality assessment is required. This paper focuses on how the Catholic Church is open to psychological sciences and practices in the process of accepting candidates into the formation for priesthood. It also proposes an integral model of evaluation of the suitability of candidates before entering the formation communities. This integral model is interdisciplinary and incorporates both the natural and supernatural dimension of personality. The paper

⁷⁹ Michal ALTRICHTER, „*Duchovní*“ a „*duševní*“. Příspěvek z pohledu teologie narativní, Velehrad: Refugium, 2003, s. 31.

⁸⁰ Pavel EVDOKIMOV, *La donna e la salvezza del mondo*, Milano: Jaca Book, 2017, s. 13.

critically interprets certain diagnostic instruments and methods used in the model. In this perspective, the vocational crisis becomes a challenge in searching for the truth regarding the quality of candidates for formation.

doc. PhDr. Marek Forgáč, PhD.
Katolícka univerzita v Ružomberku
Teologická fakulta v Košiciach
Hlavná 89
04001 Košice
marek.forgac@ku.sk